

19. אין מבטלין איסור לכתחלה מדאורייתא או מדרבנן

1. חולין צח: "ומי ילפינן מינה" עד "רבא אמר לא נצרכה" ורש"י ד"ה חדוש הוא

ומי ילפינן מינה? והתניא: זהו היתר הבא מכלל איסור, זהו למעוטי מאי - לאו למעוטי כל איסורין שבתורה? אמר אביי: לא נצרכא אלא לרבי יהודה, דאמר: מין במינו - לא בטיל, קמ"ל: דהכא בטיל, וליגמר מיניה! גלי רחמנא אולקח מדם הפר ומדם השעיר תרוייהו בהדי הדדי נינהו - ולא בטיל; ומאי חזית דגמר' מהאיך, ליגמר מהאי! חדוש הוא, ומחדוש לא גמרינן; אי הכי, למאה וס' נמי לא ליגמר! אטו אנן לקולא גמרינן, לחומרא גמרינן; דמדאורייתא - ברובא בטיל

חדוש הוא - דלכתחלה היתר לבטל האיסור

2. ר"ן חולין לה: (בדפי הרי"ף) ד"ה ואיכא למידק

ואיכא למידק מאי קא פרכינן זהו למעוטי מאי לאו למעוטי כל איסורין שבתורה לימא דזהו אתא למעוטי דדוקא האי איסור מבטלין לכתחלה אבל שאר איסורין לא וכדאמרינן בסמוך דזרוע בשלה חדוש הוא אבל כשנתערב אה"נ דגמרינן מיניה לכל איסורין שבתורה. תירצו בתוס' דהא לא הוי היתר הבא מכלל איסור דכל איסורין שבתורה מדאורייתא מבטלין אותן לכתחלה והא דאמרינן דזרוע בשלה חדוש הוא אין חדושו שמותר לבטלו אלא שמצוה לבטלו משא"כ בשאר איסורין שבתורה שאין מצוה לבטלם לכתחלה וליכא למימר דה"ק זהו היתר שמצוה לבטלו משא"כ בכל האיסורין [שאין מצוה אבל מותר] דהא פשיטא דהיכי תיסק אדעתין שיהא מותר לבטל איסורי תורה אבל הראב"ד ז"ל כתב באיסור משהו שלו דמדקרי ליה לזרוע בשלה חדוש ש"מ דמאי דאמרינן אין מבטלין איסור לכתחלה דאורייתא הוא וכ"ת א"כ לישני ליה דה"ק זהו למעוטי שאר איסורין שאין מבטלין אותן לכתחלה לאו קושיא הוא דלישנא דזהו היתר משמע שההיתר בא לפנינו מכלל איסור ומתירין אותו וכשנתערב משמע ולא לערב אותו לכתחלה ומיהו אע"ג דביטול איסור לכתחלה מדאורייתא הוא לדברי הרב ז"ל אם עבר וביטלו מדאורייתא בטיל ואפילו במזיד ומדרבנן במזיד לא בטיל בשוגג פליגי בה רבי יהודה ורבי יוסי בגיטין בפרק הניזקין (דף נד ב) וקי"ל כר' יוסי דאמר בשוגג בטיל ומזיד נמי כתב הרמב"ם ז"ל דדוקא למי שביטל אותו במזיד אסור אבל לאחרים מותר וכן דעת הראב"ד ז"ל

3. תוס' חולין צח: ד"ה לאו

לאו למעוטי כל איסורין שבתורה - וא"ת ומאי קושיא דילמא היינו דוקא לענין שאין מבטלין איסור לכתחילה והכא שרי וי"ל דלשון זהו היתר הבא מכלל איסור משמע מכלל דבר האסור לאכילה

4. קידושין נז. "גופא כל צפור" עד "אמר רבי יוחנן"

גופא: כל צפור טהורה תאכלו - לרבות את המשולחת, וזה אשר לא תאכלו מהם - לרבות את השחוטה. ואיפוך אנא!

5. קידושין נז: "רבא אמר לא" עד "בשער נזיר"

רבא אמר: לא אמרה תורה שלח לתקלה

6. שו"ת נודע ביהודה מהדורה תניינא יו"ד סימן מ"ה ד"ה שלישיית אני אומר דבר חדש

שלישיית אני אומר דבר חדש בדין לבטל איסור לכתחלה הרי הרשב"א והר"ן שכתבו בשם התוספות שמן התורה מותר לבטל איסור לכתחלה ליישב סוגיא דזרוע בשילה כתבו כן ועיין בדבריהם. 2 וא"כ דוקא דומיא דזרוע בשילה שהזרוע עצמה לא נתבטלה כלל ונשארה באסורה לזר והיה ונתנה לכהן אחר בישולה רק הטעם דמפיק מהזרוע ונבלע בשאר האיל הוא שנתבטל וטעם שנתבטל לא נשאר בו איסור כלל אבל יבש ביבש לבטל האיסור והוא נשאר בעין והוא בעולם

ובאיסורו עומד שאם יבוא אליהו ויאמר שזו והיא החתיכה האסורה הרי הוא עומד באיסורו הקדום אלא כל זמן שאין מכירין אותו גזירת הכתוב אחרי רבים להטות ועכ"פ האיסור הוא בעין ויכול לחזור לאיסורו בזה לכ"ע לדעתי לא התירה התורה לבטלו לכתחלה ואיך אפשר שדבר שאפילו אחר ביטול אם יוכר יהיה אסור לבטלו עתה והרי עתה הוא מכירו. 3, 4 אבל טעם הנבלע בזה כשנתבטל אין כאן טעם איסור כלל וכיון שנתבטל אין כאן טעם כלל ובפרט בזרוע בשלה שהיה בו ששים או מאה לכל מר כדאית ליה דבזה אין אנו צריכין להתירו מטעם אחר רבים להטות רק כיון שיש כאן ששים אין כאן טעם כלל ולא נשאר שום איסור בזה ס"ל להתוס' שמותר לבטלו לכתחלה מן התורה. זה הנלע"ד. 5 ובזה ניחא מה דאמרו שלהי חולין בצפורי עיר הנדחת לא אמרה תורה שלח לתקלה. 6 ועיין בשער המלך פרק ט"ו מהלכות מ"א הלכה כ"ה

7. תורת הבית להרשב"א בית ד' שער א' (יט.) "פגם זה שאמרו" עד "וא"ת א"כ קדרה"

פגם זה שאמרו לא שפוגם לגמרי עד שאינו נאכל מחמת פגם זה אלא אפילו פוגם קצת שהרי קדירה שאינה בת יומה אינה פוגמת אלא מעט ואפילו הכי אמרו דקדירה שאינה בת יומה אינה אוסרת. ואם תאמר והלא נותן טעם לפגם מנבלה גמרינן לה וסתם נבלה הראוי לגר שמה נבלה. לא קשיא דהתם היינו להתירה בפני עצמה והילכך עד דמיפגמה לגמרי מאכילת גר אוסרה אבל איסור תערובת שהולכין בו אחר נתינת טעמו כיון שנותן טעם לפגם כל שהוא בתערובתו מותר לפי שאינו נותן טעם דאדרבה פוגם. ודוקא כשנתערב איסור מועט לתוך היתר מרובה אבל איסור מרובה לתוך היתר מועט ואפילו מחצה על מחצה מסתברא שאין אומר בזה נותן טעם לפגם מותר עד שיפגום לגמרי כנבלה (עד) לגר

8. ר"ן עבודה זרה לב. (בדפי הרי"ף) ד"ה ודאמרינן

ודאמרינן כל שאינה חסרה כלום ואינה נאכלת מפני זה. פירש רש"י ז"ל דלאו דוקא אינה נאכלת אלא כל שנפגם טעמה מפני זה

9. בדיק הבית להרא"ה בית ד' שער א' (יט.) מתחלת דבריו עד "ואע"פ שאין זה ניכר"

בענין נותן טעם לפגם מותר, כתב המחבר פגם זה שאמרו לא שפוגם לגמרי עד שאינו נאכל מחמת פגם זה אלא אפילו פוגם קצת שהרי קדרה שאינה בת יומה אינה אוסרת. וא"ת והלא נותן טעם לפגם מנבלה גמרינן לה וסתם נבלה הראויה לגר שמה נבלה, לא קשיא דהתם להתירה בפני עצמה והילכך עד דמיפגמה לגמרי מאכילת גר אסירא אבל איסור תערובת שהולכין בו אחר נתינת טעמו כיון שנותן טעם לפגם כל שהוא פוגם בתערובתו מותר דלא חשיב נתינת טעם כיון שהוא פגום ע"כ. ואינו נכון כלל, דאם כן לפי דבריו פליטת קדרה זו שאינה בת יומה הוא שאינה אוסרת משום דנתינת טעם שלה אינו לשבח אבל מכל מקום הבלע עצמו כמות שהוא עד שלא נפלט איסור תורה הוא שהרי הבלע עצמו לא נפגם מכדי אכילת גר וכיון שכן ראוי היה שיהא אסור לבשל בה לבטלו עכשיו מחמת תערובתו דבר תורה אם תמצא לומר דאסור לבטל איסורין לכתחילה דאורייתא וכן בדין שלא יהא מותר דבר תורה לבטל לכתחילה חתיכת נבלה בשתי חתיכות היתר מין במינו ואנן בכל דוכתא קיימא לן דקדרה שאינה בת יומה מותרת דבר תורה. ועוד זו מנין לנו אחר ששיערה התורה פגם היתר באיסורין באכילת גר מנין להתיר באיסורי תורה בפחות מיכן לדידיה דסבר וכתב דטעמו ולא ממשו דאורייתא. אלא דברים אלו אינן, אבל קדרה שאינה בת יומה שהותרה בשביל שהבלע שבה כיון שנשתאה מעת לעת בידוע שהוא פגום מכדי גר

10. משמרת הבית להרשב"א בית ד' שער א' (יט.) "ומה שחשב לקושיא" עד "וכענין שחששו והתירו"

ומה שחשב לקושיא דכיון שהבלע שבקדרה מצד עצמו ראוי לגר אם כן היאך התירה התורה קדרה שאינה בת יומה לכתחילה דמאי שנא ממערב חתיכת נבלה בתוך ששים של היתר דאסור לבטל איסור לכתחילה אפילו מדאורייתא, אין בדבריו כלום. חדא דמנא ליה דמדאורייתא אין מבטלין איסור לכתחילה דלמא מדאורייתא משרא שרי אלא מדרבנן בלבד הוא דאסור, ופשטא דשמעתא דזרוע בשלה דבפרק ג"ה הכין דייקא וכן הסכימו רבותינו חכמי הצרפתים ז"ל. ולא

עוד אלא אפילו מי שדוחה אותו הלכה ומסיק מינה דאסור לבטל איסור מדאורייתא היינו לבטל איסור בעינו כעין זרוע שמבשל עם האיל דאפשר לבשל זה בפני עצמו וזה בפני עצמו וחדשה בו תורה לבשלם יחד דאין בשלה אלא שלמה, אבל בלע שבקדרה אי אפשר ולפיכך מותר כיון שפוגם תערובות ואי אתה אכלו לעולם אלא בפגמו ובתערובת ועוד שאם אתה בא לאסור הקדרה לעולם איכא הפסד כלים

11. ר"ן עבודה זרה יב: (בדפי הרי"ף) ד"ה איבעיא "לא נאסר לבטל איסור לכתחלה אלא למי" עד "ולפיכך לא להביא ראיה"

לא נאסר לבטל איסור לכתחלה אלא למי שמתכוין לבטלו כדי ליהנות ממנו הא לאו הכי לא שאם לא תאמר כן למי שסובר דמאי דאמרינן אין מבטלין איסור לכתחלה מדאורייתא הוא ומוכח לה מדאמרינן בפרק גיד הנשה (דף צט א) דזרוע בשלה חדוש הוא וכמו שכתבתי שם אם כן היאך הכשירה תורה כלי מדין בהגעלה דודאי בבני יומן אמרינן כן דאילו כלים שאין בני יומן אינן צריכין הכשר מן התורה לדידן דקי"ל (דף סח ב) דנותן טעם לפגם מותר ומעתה היאך צותה תורה להגעילן והרי הוא מבטל איסור הבלוע בהם לכתחלה במים שהוא מגעיל אותן אלא ודאי לא אמרו אין מבטלים איסור אלא במתכוין לערב איסור בהיתר כדי ליהנות ממנו אבל במתכוין להכשיר הכלי ואינו נהנה מן האיסור שרי